

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Ս. ՆԵՐՍԵՍ ԸՆՈՐՀԱԼՈՒ ՄԱՀՎԱՆ 800-ԱՄՅԱԿԸ
(1173—1973)

Այս տարի, օգոստոսի 13-ին, լրացավ ս. Ներսես Ընորհալի Հայրապետի մահվան 800-ամյակը:

Հայոց Հայրապետը այս առթիվ գրած Իր 16 հունվար 1973 թվակիր և համար 743 կոնդակով նշում էր ս. Ներսես Ընորհալու տեղն ու դերը մեր եկեղեցու պատմության և հայ մշակույթի տարեգրության մեջ և 1973 թվականը հայտարարում հոբելյանական տարի՝ թելադրելով, որ ամենուրեք հոբելյանական հանդիսություններ կատարվեն Հայոց մեծ և սուրբ Հայրապետի հիշատակը ոգեկոչելու համար:

Հայրապետական հրահանգի համաձայն Մայր Աթոռում, Հայոց Հայրապետի նախագահությամբ, հոկտեմբերի 5—7 օրերին կատարվեցին հոբելյանական հանդիսություններ, որոնց նկարագրությունը հրատարակվել է «Էջմիածին» ամսագրի սույն տարվա հոկտեմբերի համարում (էջ 22—38):

«Էջմիածին» ամսագրի դեկտեմբեր՝ հոբելյանական սույն համարը, 128 մեծադիր էջերով, նվիրվել է ս. Ներսես Ընորհալու կյանքին ու մատենագրական վաստակին, որի հրատարակությանը իրենց արտագին մասնակցությունն են բերել հայ եկեղեցու բարձրաստիճան հոգեվորականները՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետի գլխավորությամբ, ինչպես նաև մտավորականներ և՛ մայր հայրենիքից, և՛ սփյուռքից՝ իրենց բովանդակալից հոդվածներով, գիտական ուսումնասիրություններով և ողջույնի ջերմ խոսքով:

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագրության և Հայաստանյայց եկեղեցու Միջեկեղեցական

հարաբերությունների բաժնի համագործակցությամբ հրատարակության է պատրաստվել նաև, անգլերեն լեզվով, հոբելյանական մի գիրք՝ քույր եկեղեցիներին և քրիստոնյա աշխարհին ծանոթացնելու համար անունը, գործը և բազմաթանր մատենագրական վաստակը հայ եկեղեցու եռամեծ վարդապետի:

Ս. Ներսես Ընորհալու մահվան 800-ամյակին նվիրված հոբելյանական հանդիսություններ կատարվեցին նաև մայր հայրենիքում, սփյուռքում և շարունակվում են կատարվել ամեն տեղ:

Արժան և իրավ:

Ս. Ներսես Ընորհալին հայ եկեղեցու մեծագույն դեմքերից մեկն է՝ որպես մատենագիր, բարեկարգիչ և հայրենասեր հոգևորական:

Նա միաժամանակ միջեկեղեցական ճանաչում և համբավ է վայելել որպես բացառիկ երևույթ և եկեղեցու մեծ վարդապետ համաքրիստոնեական մշակույթի պատմության մեջ:

Փոքր հասակից նա օժտված է եղել աստվածատուր բացառիկ և բազմակողմանի շնորհներով. «Չունենալով մարմնական ոչ մեկ հանգիստ, այլ անդադրում ժուժկալությամբ իրեն տվել էր աղոթքի կրթությանը, Աստվածաշունչ գրքերի ընթերցմանը և դրանց հարատև քննությանը: Ուստի սուրբ Հոգուց նա ստացավ գիտության շնորհներ, որոնցով մեկնում էր ս. Գրոց խոսքերի խորագույն իմաստները», գրում է նրա ժամանակակից կենսագիրը:

Շնորհալու ժամանակակից հունական և ասորական աղբյուրները նույնպես վկայում են նրա բազմակողմանի ուսումնականության, աստվածատուր շնորհների, առաքինության ու ճգնակյաց վարքի մասին. «Ինչպես որ լսել էինք, այնպես էլ տեսանք, որ մի նոր ում Գրիգոր աստվածաբան է մեջտեղ եկել»:

Շնորհալու գիտնականության համբավը դուրս էր եկել հայ եկեղեցու սահմաններից և տարածվել էր երկրի ոլորտներում, գրում է նրա աշակերտ և կենսագիր Ներսես Լամբրոնացին:

Շնորհալին, որպես իր ժամանակի եկեղեցական ամենագարգացած դեմքերից մեկը, իրավացիորեն վայելել է եկեղեցու ճշմարիտ վարդապետի անժխտելի համբավը:

Շնորհալին ստեղծագործել է ավելի քան 50 տարի՝ 1120—1173 թվականների ընթացքում, և թողել է կրոնական, մեկնողական, դավանաբանական, ծիսապաշտական, պատմական, բանաստեղծական, գիտական, փիլիսոփայական, մանկավարժական, բարոգչական, երաժշտական, շարականագրական, նամակագրական հարուստ և բովանդակալից ժառանգություն: Նա իր մատենագրական վաստակով հանդիսանում է հայ մշակույթի կիլիկյան առաջին շրջանի բազմավաստակ ներկայացուցիչներից մեկը, համաքրիստոնեական չափանիշով եկեղեցական անվանի գործիչ և նույնքան մեծ մատենագիր:

Շնորհալին երկար դարեր իշխել է մեր եկեղեցական, մշակութային, մատենագրական կյանքի վրա՝ ներշնչման օրինակ հանդիսանալով հետագա դարերի հայ մատենագիրների և երաժիշտների համար:

Շնորհալու մատենագրական վաստակը համարյա անկորուստ հասել է մեզ, որոնցից մի մասը ևս տպագրվել է:

Շնորհալու հայրապետական գահակալության շրջանը եղավ կարճատև, ութ տարի, 1166—1173, բայց այդ կարճ ժամանակահատվածում նա հայրապետական վտարանդի գահը, Շուվքում և ապա Հոռմկլայում, փառավորեց եկեղեցաշեն, մշակութային, հայրենասիրական մեծագործություններով՝ եղբայրական սերտ կապեր պահպանելով նաև իր ժամանակի հույն, լատին և ասորի եկեղեցիների հետ: Էկումենիկ ոգով՝ մնալով միշտ «քարձրաբարբառ քարոզիչը հայ եկեղեցվո ներողամիտ և լայնափառ տեսության, որ եկեղեցվո միությունը կըմբռնե հիմնական կետերու համաձայնության և փոխադարձ հոգևոր հաղորդակցության մեջ և կմերժե ափրապետության և ստրկաբար նմանողության ամեն պահանջները, որոնց վրա հաս-

տատած են հույն և լատին եկեղեցիներ միության անհրաժեշտ պայմանները» (Մաղաթիա արքեպ. Օրմանյան):

Շնորհալին իր բազմաբեղուն կյանքը կրկնեց 1173 թվականի օգոստոսի 13-ին, հինգշաբթի օրը, 72 տարեկան հասակում: Նրա մահը մեծ կորուստ եղավ հայ եկեղեցու և հայ մատենագրության համար, «սուգ մեծ հասեալ եկեղեցւոյ մեր և բովանդակ զարմիս»:

Հույներն ու ասորիները նույնպես վշտանում էին նրա մահով. «Մեծ զգայարան և արթուն բարձաւ այսօր յեկեղեցւոյ Աստուծոյ. գրկեցան Հայաստանեայք յերկրորդ Լուսաւորչէն իրեանց»:

Ս. Ներսես Շնորհալու անունն ու մատենագրական բազմակողմանի ստեղծագործությունը հանդիսացան անձեռակերտ հուշարձաններ գալիք բոլոր հայ սերունդների համար:

Ավելի քան կես դար աննահանջ և խանդավառ նվիրում և ծառայություն հայ եկեղեցուն, հայ ժողովրդին և հայ դպրությանը:

Դժվար է Շնորհալու նախորդների, ժամանակակիցների և հետնորդների մեջ գլուխը մեկը, որն իր նկարագրի բյուրեղային մաքրությամբ, առաքինագարդ և ճգնագայաց իր վարքով, ծովամատույց, բազմակողմանի իր գիտությամբ, աստվածատուր իր շնորհներով, քրիստոսաձավալ իր հոգու քաղցրությամբ հավասարվեր նրան:

Շնորհալին քրիստոնեական հավատով և քարեպաշտությամբ լուսակերտված միաձուլ մի մեծություն էր՝ անույշ և նուրբ, ինչպես իր քնարը, հանդարտ ու մեղմ, ինչպես իր նկարագիրը, հստակ և վճիտ, ինչպես իր սիրտը, իր էության ցուլը, իր հոգու խաղաղության ծաղիկը:

Շնորհալին հայ ժողովրդի ազնիվ սիրուն է, պայծառ միտքն ու մաքուր խիղճը:

Շնորհալին աղոթքն է հայ եկեղեցու:

Շնորհալին հայ եկեղեցու կամարների տակ և հայ հոգիների մեջ միշտ ու հավերժ հնչող Անլուելի Զանգակատունն է հայ հոգեվոր երգի ու շարականի:

Հիսուսանման ներողամտություն, կրոնական հանդուրժողություն և լայնասրտություն, աստվածային ուրախությամբ քաբախող սիրտ, որը վառվելով ջերմացնում էր մեր եկեղեցին և ժողովուրդը կիլիկյան Հայաստանում:

Սրբության և առաքինության դյուցազն: Լուսեղեն հոգու մշտաժպիտ թրթռում, լույսի և քրիստոնեական սիրտ երգիչ, որ իր քնքուշ և թրթռուն սրտով հանդիսացավ նաև մեծ վարդապետը Քրիստոսի ընդհանրական եկեղեցու: